TEXT: GUNNAR BERGDAHL

Ricky Bruch – symbol för fortsatt motstånd

Ny film slår hål på ungdomarnas falska lyckodrömmar

Ett nära levande porträtt av människan och idrottsfenomenet Ricky Bruch och under ytan kritik av de ungdomsmyter som frodas i vårt samhälle. Det är de viktigaste bitarna i Stefan Jarls nya film "Själen är större än världen". Den har i dagarna premiär i Stockholm, Göteborg och Malmö för att sedan vandra vidare ut i Sverige.

Stefan Jarl är en av den svenska välfärdens viktigaste granskare. Han gav oss det levande generationsporträttet av 60-talet i "Dom kallar oss mods". Han utforskade på ett obarmhärtigt sätt en av de djupa sprickorna i det svenska samhället i "Ett anständigt liv". Filmen om hans forna modskamrater Kenta och Stoffe 10 år senare i Stockholms knarkträsk och som gjorde drogdebatten verklig och nödvändig. Han kallades för "vår tids Joseph Goebbels" av Lantbrukarnas Riksorganisation när han härom året övertygande kopplade samman våra jordbruksprodukter med cancern i "Naturens hämnd".

Det brinner en eld av djup vrede i hans filmer. En vrede han förmår uttrycka på bioduken på ett sätt som ingen annan. Stefan Jarls filmer är alla dokumentära och därmed förutbestämda att figurera på filmvärldens bakgårdar. Ingen vill se miljöförstöringen eller knarkhelvetet i Stockholm på bio. Men dessa filmer har ändå hittat en stor publik och satt viktiga spår i den svenska debatten.

– Mina reaktioner inför verkligheten och den ångest jag känner, den delar jag med många. Så sa Stefan själv när han i månadsskiftet lät sin nya film visas för första gången under filmfestivalen i Berlin.

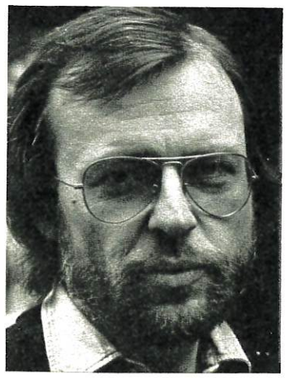

Alla mina filmer är motståndsfilmer, säger Stefan Jarl som i dagarna har premiär med "Själen är större än världen".

– Mina filmer handlar om problem människor i Sverige tycker är viktiga. Därför har dom också blivit lika stora publikframgångar som vilken spelfilm som helst.

Nu låter han Ricky Bruch träda fram i helfigur för att genom honom hylla den personliga viljan och angripa myten om att människor är förbrukade i förtid.

"Själen är större än världen" visar en rik och fullständig bild av idrotten och en människa som lever i och för den. Av toppidrottens bak- och framsidor och den besatthet den kräver av sina utövare.

Här finns svetten, blodet och smärtan i träningslokalerna. Här finns dopingdebatten i form av väldiga tablettberg och vitaminsprutor. Här finns Ricky Bruchs hela kamp för att kvalificera sig för fjolårets OS och den idrottsliga skandal som stoppade honom. Här finns tårarna när han sitter framför TV-flimret i natten och följer finalen i diskus. Men här finns även den befriade glädjen när hans triumf över sig själv och andra blir verklighet.

Men "Själen är större än världen" är mer än en film om idrott. I den ligger också en rad frågor om samhällets värderingar och utseende.

– Det finns i dag en omfattande kommersiell myt, fortsatte Stefan Jarl. Enligt den är vi förbrukade väldigt tidigt i våra liv. Därför drömmer ungdomen i dag om ett klipp som idrottsstjärna eller rockidol för att likt Björn Borg kunna dra sig tillbaka som miljonär när dom är 25.

– Jag ser det på min äldste son som nu är 14 och spelar hockey. Naturligtvis drömmer han om att bli proffs i NHL. Så kan man slippa det vanliga, tråkiga och osäkra arbetet och leva livet. Men dom glömmer att det är inom arbetet man hittar sin identitet som människa och finner sina bästa vänner.

Stefan ser dessa drömmar som ett tecken på en kollektiv oro och ångest i samhället.

– Vi kan inte i dag ge ungdomen säkra jobb eller en trygg framtid. När en sådan trygghet saknas drömmer man om lyftet och blir olycklig när man måste leva sitt "vanliga" liv.

– Allt detta är extra tydligt i idrottsvärlden.

– Ricky Bruch är ett exempel på en människa som vägrar ge upp utan likt Sisyfos ständigt fortsätter rulla stenen uppför berget.

Därmed uttrycker han, menade Stefan Jarl vidare, att själen, vi själva, är just större än världen.

Ricky Bruchs satsning och kamp för att som 38-åring återvända till den yppersta världseliten är i detta Stefan Jarl-perspektiv ett tecken, ett meddelande om att motståndet inte ska upphöra.

– Jag betraktar alla mina filmer som motståndsfilmer. I dag talar man inte längre om själen hos människan om man inte byter stavning förstås (skälen). Våra inre kvalitéer går förlorade på en slags kommersiell marknad där vi tvingas köpa våra liv och vår identitet.

Stefan Jarl debuterade med modsfilmen 1967. Han har nu, vid 43 års ålder och efter 18 år, slutfört sin fjärde långfilm.

– Det är skrämmande lite, tycker han. Men från "Ett anständigt liv" har jag bekostat mina filmer själv. Det är nödvändigt för att kunna göra filmer som verkligen betyder något.

– Hellre slutar jag göra film än överlämnar mig till den kommersiella filmbranschen. I min nya film har jag placerat alla mina egna pengar. Om folk inte vill se den blir det nog svårt för mig att göra fler filmer.

Men planer för nya filmer har han.

– Nästa film ska bli ett porträtt av Sverige av i dag som ska skildra en del av de verkliga frågorna, berättade han.

Han tänker på frågor som rädslan för utslagning, utlänningshatet och svartjobbens gyllene marknad. Men en sådan film blir svår att få pengar till, tror han.

– Ett samhälle som inte har råd med kommentarer och kritik i konstnärlig form är verkligen ett samhälle i kris. □

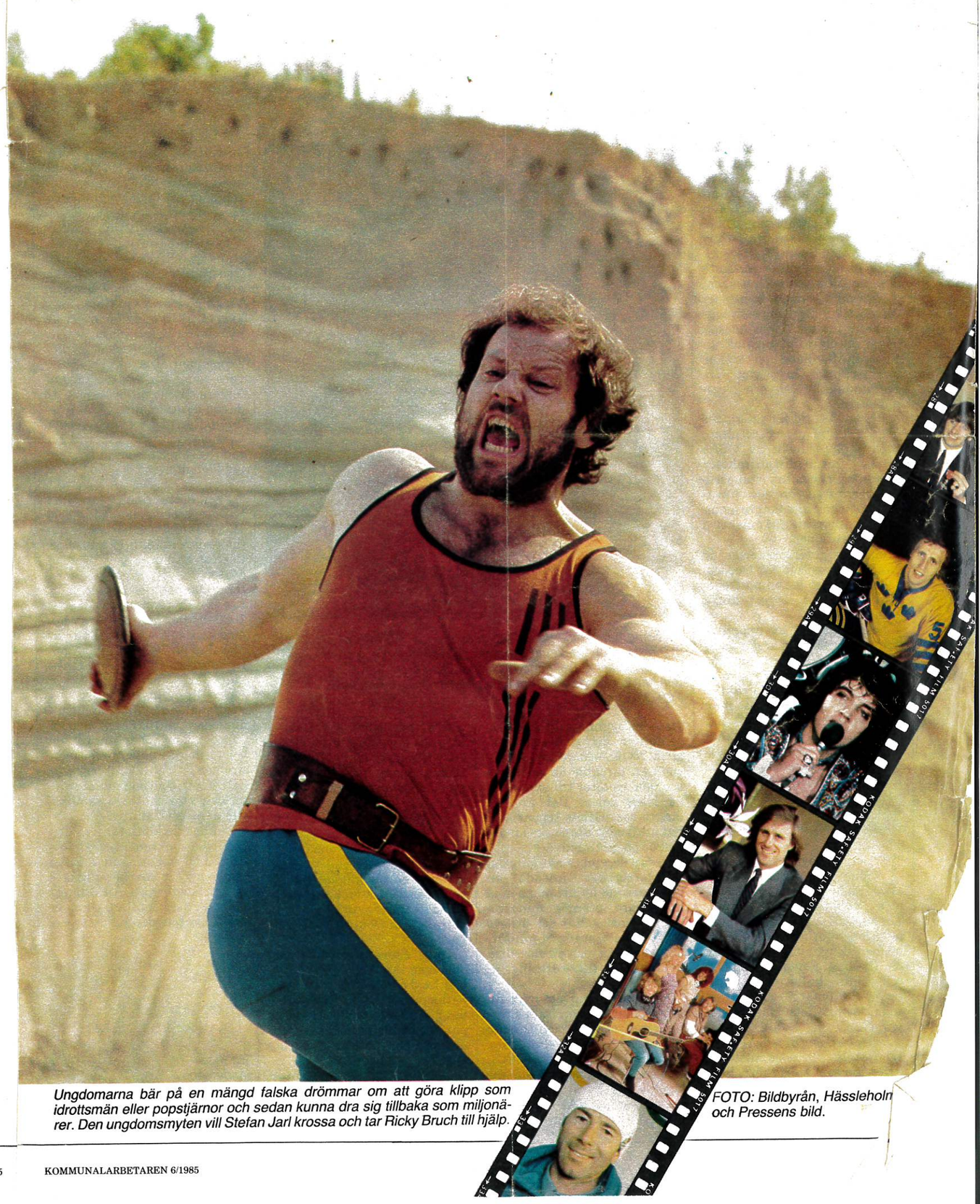

Ungdomarna bär på en mängd falska drömmar om att göra klipp som idrottsmän eller popstjärnor och sedan kunna dra sig tillbaka som miljonärer. Den ungdomsmyten vill Stefan Jarl krossa och tar Ricky Bruch till hjälp.

FOTO: Bildbyrån, Hässleholm och Pressens bild.

KOMMUNALARBETAREN 6/1985